

ÄMNESBUNDEN
LÄROPLAN
FOLKMUSIK KANTELE

Borgå stads Livskraftsnämnd 18.11.2025

Förberedande undervisning i folkmusik-kantele

Målsättningar

- Spelglädje, att väcka intresse
- Ett naturligt spelsätt och behärskning av instrumentet
 - Sittställning
 - Handens ställning
 - Knäppningens fingersättning
 - Plektrateknik (små kantelen)
- Att behärska grundrytmerna
- Notläsning
- Att spela på gehör
- Improvisation och lek med rytmer
- Att vi lär oss att öva hemma
- Handleda till grundstudierna

Innehåll

- Lätta melodier
- Lätta barnsånger
- Improvisationsövningar
- Samspel

GRUNDSTUDIER I FOLKMUSIK KANTELE

Allmänna målsättningar för alla nivåer

Framförande och uttryck

Redan från början av studierna är eleven aktivt med i att skapa musikaliska helheter och strukturer. Även från mycket små element kan man bygga fantastiska helheter – variation och improvisation gör musiken levande. En nybörjare kan också vara en konstnär. Från första början lär man sig att uppträda både ensam och i grupp, genom att spela och sjunga. Det är också viktigt att vänja sig vid att spela i olika ensembler (stora och små grupper, olika instrument). I ensemblesituationen övar eleven olika roller: som solist, ackompanjatör, stämspelare och gruppleddare.

Att lära sig att lära och att öva

Lärandet sker både genom gehör och noter. Variation och improvisation är också viktiga inlärningsområden redan från början. Regelbunden övning lärs ut och uppmuntras genom tydliga instruktioner och metoder som passar eleven (färdighetstabeller, övningsdagböcker etcetera).

Vid genomgång av nya läxor används videor, ljudinspelningar och bilder tagna under lektionen (till exempel för att hitta nya toner på instrumentet). På samma sätt används videoinspelningar för att observera det egna spelet och framförandet. Det är också viktigt med observationer från läraren och andra studerande. Efter grundnivån har eleven förmåga att självständigt framföra traditionell och ny folkmusik – genom att spela, sjunga, improvisera och komponera, både ensam och i grupp.

Lyssnande och musikaliskt gestaltande

Gehörsbaserad musikkunskap lärs först genom lärarens modell och senare även utan visuell bild, till exempel direkt från inspelningar. Notbilden stödjer inläringen. Färdigheter att läsa och skriva noter används också vid sökning av repertoar samt i egna kompositioner, arrangemang och notskrivningsarbeten. Analys av det egna spelandet styrs genom videoinspelningar.

Eleverna uppmuntras att lyssna på musik brett och att aktivt gå på konserter. Lyssningsövningar kan innehålla uppgifter (analysuppgifter, identifiering av instrument, igenkänning av stilar och epoker osv.).

Läraren kan ge tips på relevanta artister eller skapa spellistor för eleverna.

För egna kompositioner söker eleven inspiration genom aktivt lyssnande: vad kan jag ta från denna stil till min egen komposition osv.

Komposition och improvisation

Komposition, improvisation och variation är med från början och en väsentlig del av studierna. Eleven växer med sina uppgifter i takt med att färdigheterna utvecklas. För nybörjare skapas tydliga ramar för både improvisation och komposition, till exempel genom att begränsa vilka toner som används, fördefiniera rytmiska mönster samt använda bordun eller enkel harmonik.

Skalar närmas genom improvisation och komposition – vilken skala behöver jag eller använder jag här? På detta sätt blir även kyrkotonarterna bekanta på ett naturligt sätt.

Improvisation övas på många olika sätt inom ensemblespel: att spela solon medan ensemblen ackompanjerar, att hålla tempo medan någon annan improviserar, lyssnings- och responsövningar med mera. I gruppspel lär sig eleverna att improvisera tillsammans, att arrangera egna stycken för gruppen, att skapa stämmor och att använda olika ackompanjemangstekniker – både förberett i förväg och skapat i stunden.

GRUNDNIVÅ 1 (instrumentet kan vara små eller stora kantele)

Målsättningar

- Naturligt spelsätt och hantering av instrumentet
- Små kantele: Plektrateknik, knäppning
- Att eleven lär sig öva regelbundet och förnuftigt
- Att eleven lär sig spela på gehör efter lärarens exempel
- Notläsning
- Skalar
 - Dur-, moll- och modala skalar
- Rytmisk variation
- Improvisation
- Möjlighet att bekanta sig med stora kantele (om huvudinstrumentet är en små kantele) eller små kantele (om huvudinstrumentet är en stor kantele).
- Eleven lär sig uppträda i olika situationer
- Spelglädje

Innehåll

- Gehörsbaserat musicerande
- Melodier i olika stil
- Egna kompositioner
- Teknik-, variations- och improvisationsövningar
 - Utan ackordgrund
 - Med ackordgrund
- Stämningsövningar för kantele
- Lätta ackompanjemangsuppgifter
- Ensemblemusicering med sång och spel

NIVÅPRESTATION

Teknisk del

Ingår i den konstnärliga delen i form av improvisation och variation

Konstnärlig del

- Program
 - Tre stycken framförda utan noter, varav några framförs tillsammans med läraren eller en ensemble.
 - Programmet innehåller variation och/eller improvisation samt ackompanjemang
 - Eleven skriver en kort presentationstext om sig själv och nivåprestationens program (t.ex. styckenas ursprung)
- Nämnd
 - 2–3 medlemmar, den egna läraren och eleven

GRUNDNIVÅ 2 (instrumentet kan vara små eller stora kantele)

Målsättningar

- Naturligt spelsätt och hantering av instrumentet
- Småkantele: Plektrumteknik, knäppning, blandstil och komp-melodi
- Att öva självständigt och olika övningsmetoder
- Att spela på gehör
- Rytmsk och melodisk variation
- Att bygga egna strukturer
- Egna kompositioner
- Egna arrangemang

- Improvisation
 - Dur, moll (naturlig, harmonisk), mixolydisk och dorisk skala
 - Fri improvisation med begränsade toner
- Eleven bekantar sig, enligt möjligheterna, med större kantelen (om huvudinstrumentet är en små kantele) eller med små kantelen (om huvudinstrumentet är stor kantele)
- Eleven lär sig uppträda i olika situationer
- Spelglädje

Innehåll

- Gehörsbaserat musicerande
- Notläsning
- Melodier i olika stilar
- Egna kompositioner
- Teknik-, variations- och improvisationsövningar
 - Utan ackordgrund
 - Med ackordgrund
- Stämningsövningar för kantele
- Lätta ackompanjemangsuppgifter
- Bekanta sig med småkantele (för dem som har stor kantele som huvudinstrument) och med storkantele (för dem som har småkantele som huvudinstrument)
- Ensemblespel (även med sång) och att bekanta sig med andra

NIVÅPRESTATION

Teknisk del

- Ackompanjemangsuppgift
 - En ackompanjemangsuppgift, antingen ackordackompanjemang eller komp med en annan ton. Nämnden ger uppgiften.
 - Harmoniseringen kan vara enkel, viktigare är en mångsidig användning av olika kompstilar samt variation
 - Kan avläggas skilt från den konstnärliga delen
 - Nämnden består av en medlem, egna läraren och eleven
- Andra tekniska delområden ingår i den konstnärliga delen (variation och improvisation)

Konstnärlig del

- Program
 - Fyra stycken framförda utan noter, varav några framförs tillsammans med läraren eller en ensemble.
 - Programmet innehåller variation och improvisation samt ackompanjemang, gärna också egna kompositioner/arrangemang

- Eleven skriver en kort presentationstext om sig själv och nivå prestationens program (t.ex. styckenas ursprung)
- Nämnd
 - 2–3 medlemmar, den egna läraren och eleven

GRUNDIVÅ 3 (instrumentet kan vara små eller stora kantele)

Målsättningar

- Att utveckla elevens självutvärdering
 - Analysering av det egna övandet t.ex. med hjälp av videoinspelning
- Olika slags spelteknik
- Variation och improvisation
 - Mångsidig och stilltrogen improvisation
 - I alla tonarter
- Att spela på gehör
 - Även från inspelningar
- Notläsning
 - Alla tonarter, även modala
 - Alla taktarter, även förändringar i taktart
- Att göra egna arrangemang och strukturer
- Egna kompositioner
- I olika stil
 - med olika spelteknik (t.ex. knäppande, dämpning, blandad stil eller kompmelodi)
- Samspel
 - Att göra egna arrangemang
 - Hitta på stämmor
 - Mångsidigt ackompanjemang
 - Också med sång
- Att uppträda inför publik
 - Eleven klarar av att uppträda med större helheter
 - Spelglädje

Innehåll

- Övningar som stödjer gehörsbaserat musicerande
- Egna kompositioner
- Stycken i olika stilar
- Stil-, teknik- och variationsövningar
- Improvisationsövningar
- Ackompanjemangsuppgifter i olika stilar samt övningar för att skapa en andra stämma
- Stämning av kantele till olika skalor
- Bekanta sig med småkantele (för dem som har stor kantele som huvudinstrument) och med storkantele (för dem som har småkantele som huvudinstrument)
- Ensemblespel (även med sång)

NIVÅPRESTATION

- Ackompanjemangsuppgift
 - En ackompanjemangsuppgift, antingen ackordackompanjemang eller komp med en annan ton. Nämnden ger uppgiften.
 - Harmoniseringen kan vara enkel, viktigare är en mångsidig användning av olika kompstilar samt variation
 - Kan avläggas skilt från den konstnärliga delen
 - Nämnden består av en medlem, egna läraren och eleven
- Andra tekniska delområden ingår i den konstnärliga delen (variation och improvisation)

Konstnärlig del

- Program
 - Eleven planerar tillsammans med sin lärare en programhelhet på ca 15–20 minuter, som spelas delvis med läraren/en grupp
 - Programmet innehåller stycken i olika stilar som spelas utan noter, egna kompositioner och/eller arrangemang, variation och improvisation samt ackompanjemang
 - Eleven skriver en kort presentationstext om sig själv och nivåprestationens program (till exempel styckenas ursprung)
- Nämnd
 - 2–3 medlemmar, den egna läraren och eleven

FÖRDJUPADE STUDIER I FOLKMUSIK KANTELE

Målsättningar

- Att utvidga och fördjupa grundstudiernas kunskaper enligt elevens egna målsättningar och intresseområden
 - T.ex. tvärkonstnärlighet
 - Multi-instrumentalism
- Att söka den "egna rösten"
- Att utvidga uttrycket
- Att utveckla musikaliska och instrumenttekniska färdigheter
- Att planera mångsidiga och fungerande konserterhelheter
- Spelglädje

Innehåll

- Utvidgning och fördjupning av grundnivåstudier enligt elevens egna mål och intressen (t.ex. tvärkonstnärlighet, multiinstrumentalism).
- Målet är att "hitta sin egen röst" samtidigt som musikaliska och instrumenttekniska färdigheter utvecklas.
- Under studierna skapas ett mångsidigt program som kan anpassas efter elevens preferenser men ändå innehåller ett brett urval av inhemsk och utländsk folkmusik samt egna kompositioner och improvisation.

- Eleven deltar aktivt i olika ensembleprojekt.
- Eleven har förmåga att planera fungerande helheter.

NIVÅPRESTATION

Teknisk del

Ingår i den konstnärliga helheten

Konstnärlig del

- **Program**
 - Eleven planerar tillsammans med sin lärare en ca 30 minuter lång programhelhet, som mångsidigt lyfter fram eleven som musiker och hans behärskning av sitt instrument
 - Konserten innehåller stycken som spelas utan noter, egna kompositioner och/eller arrangemang, variation och improvisation samt ackompanjemang
 - En del av programmet kan spelas tillsammans med läraren eller en grupp
 - Eleven uppmuntras till tvärkonstnärlighet och användning av eventuella biinstrument i nivåprestationen enligt sina intressen.
 - Eleven skriver en presentationstext om sig själv och nivåprovsprogrammet (t.ex. styckenas ursprung)
- **Nivåprovet** kan bestå av skilda konserter (till exempel enligt olika teman)
 - till exempel 2x20 min. eller 3x15 min.
- **Nämnd**
 - 2–3 medlemmar, egna läraren och eleven